СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ” – Свищов
Факултет „Производствен и търговски бизнес”
Катедра „Икономика и управление на туризма”

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНОПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

ТУРИЗМЪТ В НОВОТО ХИЛЯДОЛЕТИЕ – СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ

Сборник с доклади

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2019

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Почетен председател:
доц. д-р Иван Марчевски – Ректор на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Председател:
доц. д-р Петя Иванова
Членове:
проф. д-р Марияна Божинова
проф. д.и.н. Милко Палангурски
доц. д-р Мариана Янева
доц. д-р Тихомир Личев
гл. ас. д-р Любка Илиева
гл. ас. д-р Любомира Тодорова
гл. ас. д-р Павлин Павлов

МЕЖДУНАРОДЕН РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
проф. д-р Марияна Божинова – (България)
Членове:
проф. д-р Лариса Корганашвили (Грузия)
проф. д-р Алфред А. Розенблум (САЩ)
проф. д-р Алфонсо Варгас (Испания)
доц. д-р Петя Иванова (България)
доц. д-р Мариана Янева (България)
доц. д-р Татяна Манастерска (Полша)
доц. д-р Ю-Чен Чанг (Тайван)
доц. д-р Сергей Илькевич (Русия)
доц. д-р Насирли Бейтулла (Азербайджан)

Технически секретар – Емилия Станева

ISBN 978-954-23-1764-7

СЪДЪРЖАНИЕ

Доц. Петя Иванова
Вместо предговор 9

Пленарен доклад
Проф. М. Божинова
АКТУАЛНИ АСПЕКТИ НА УПРАВЛЕНИЕТО НА ТУРИСТИЧЕСКАТА ДЕСТИНАЦИЯ И БЪЛГАРСКАТА ПРОЕКЦИЯ 13

ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТ И ИНОВАЦИИ

Prof. Andrey Zahariev, Assoc. Prof. Stoyan Prodanov, Head Assist. Prof. Emil Tsanov, PhD, Assist. Prof. Stefan Prodanov, PhD; Mariana Moneva-Dauo, Phd Student
PROJECT NOVAE AND INTERREG PROGRAMME – A NEW APPROACH FOR DEVELOPMENT OF THE LOWER DANUBE TOURIST DESTINATION 27

Доц. д-р Петя Иванова, докторант Симеон Симеонов
ХАРАКТЕРИСТИКА НА ТУРИСТА, ПРАКТИКУВАЩ КУЛИНАРЕН ТУРИЗЪМ 36

Доц. д-р Иванка Николова
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА НАРАСТВАНЕ НА ПРИХОДИТЕ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО 45

Доц. д-р Снежинка Кадиева
НЯКОИ НОВИ КОНЦЕПЦИИ ЗА ХОТЕЛИТЕ НА БЪДЕЩЕТО 53

Доц. д-р Ваня Василева, Йорданка Марчева
СЪВРЕМЕННИ ОСОБЕНОСТИ В РАЗВИТИЕТО НА РЕСТОРАНТЬОРСТВОТО В КИПЪР 62

Доц. д-р Снежана Иванова, Александрина Енева
ИНОВАЦИИТЕ В НОВИЯ ТУРИСТИЧЕСКИ СВЯТ 70

Доц. д-р Катя Илиева
РЕСУРСИТЕ НА СОЛЕНИТЕ ЕЗЕРА В АКВАТОРИЯТА НА БУРГАС И РОЛЯТА ИМ В РАЗВИТИЕТО НА АЛТЕРНАТИВНИ ВИДОВЕ ТУРИЗЪМ В РЕГИОНА 81

Гл. ас. д-р Любка Илиева
ИЗСЛЕДВАНЕ НА ИНСТРУМЕНТИТЕ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ
ВЪРХУ ИМИДЖА НА ТУРИСТИЧЕСКАТА ДЕСТИНАЦИЯ 91

Доктор Никола Гайдаров, докторант Ралица Георгиева
СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ПРОДУКТИ НА ТУРОПЕРАТОРИТЕ
ПО ДЕЛОВИ И ХАЗАРТЕН ТУРИЗЪМ 98

Ст. преп. Маргарита Панчева
С ГРИЖА ЗА КЛИЕНТА ПРИ ПОДГОТОВКАТА И ПРОВЕЖДАНЕТО
НА ОРГАНИЗИРАНИ ОБИКОЛНИ ПЪТУВАНИЯ ИЗ БЪЛГАРИЯ,
ПРЕДНАЗНАЧЕНИ ЗА ФРЕНСКИ ТУРИСТИ.....108

Преп. д-р Севджан Сабриева
СЪВРЕМЕННО СЪСТОЯНИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКАТА
ИНФРАСТРУКТУРА В ЮГОЗАПАДЕН РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ 117

Докторант Данаил Алеков
ДИНАМИЧНИ И СТАЦИОНАРНИ ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОГРАМИ.....124

Докторант Илиян Дуков
ДЕТЕРМИНАНТИ НА ПОТРЕБИТЕЛСКОТО ТЪРСЕНЕ НА
ОРГАНИЗИРАНИ ЕДНОДНЕВНИ ПЕШЕХОДНИ ЕКСКУРЗИИ.....133

Mohamed Mostafa Albaz
THE ROLE OF SMART HUMAN RESOURCES IN IMPROVING THE
EFFICIENCY OF LOGISTICS INVESTMENT IN SMEs 141

ТУРИСТИЧЕСКИ БИЗНЕС И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО

Доц. д-р Генка Рафаилова
ВЗАИМОВРЪЗКА МЕЖДУ КРЕАТИВНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО
И ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ 151

Доц. д-р Мария Станкова
ВЪЗМОЖНОСТИ НА ИНДУСТРИЯТА НА ТУРИЗМА ЗА СОЦИАЛНО
ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО 161

Доц. д-р Еленита Великова
АНАЛИЗ НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА УДЪЛЖАВАНЕ НА СЕЗОНА
В БЪЛГАРСКИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ КУРОРТИ.....169

Gordana Stojmenović, проф. д-р Любчо Варамезов
ОПИТЪТ НА СРЪБСКИТЕ ПРОИЗВОДСТВЕНИ КОМПАНИИ
В LEAN ПРОИЗВОДСТВОТО.....179

Доц. д-р Светослав Илийчовски, доц. д-р Ася Панджерова
СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НЕОБХОДИМИТЕ ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ КОМПЕТЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЖЕНСКО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В ИТАЛИЯ, АНГЛИЯ И БЪЛГАРИЯ 187

Гл. ас. д-р Галя Кушева
АНАЛИЗ НА ДЕЙНОСТТА НА МЕСТАТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ В КУРОРТЕН КОМПЛЕКС ПАМПОРОВО ПРЕЗ ЗИМНИЯ ТУРИСТИЧЕСКИ СЕЗОН ЗА ПЕРИОДА 2017-2019 г. 195

Гл. ас. д-р Венцислав Перков
ДИНАМИКА НА СЕЗОННОСТТА В ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС 203

Гл. ас. д-р Илияна Кръстева
ВЪЗМОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ВИНЕНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ 211

Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева
ИНОВАТИВНОСТ В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ФИРМИ 218

Ас. д-р Любомира Тодорова
ПРОЯВЛЕНИЕ НА СИВАТА ИКОНОМИКА В ТУРИСТИЧЕСКИЯ СЕКТОР НА Р. БЪЛГАРИЯ 227

Ас. д-р Павлин Павлов
ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ВИНЕНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ 234

Ас. д-р Пламен Петров
ДИНАМИКА В РАЗВИТИЕТО НА ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ – ТЕНДЕНЦИИ ЗА ПЕРИОДА 2014 – 2019 ГОДИНА 241

Асен Божиков
КИБЕРАТАКИТЕ – СЪЩЕСТВЕНО ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО ПРЕД ХОТЕЛИТЕ В ДИГИТАЛНАТА ЕРА 248

Докторант Таня Рисемова
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКИ ОБЩИНИ ПО ТЕЧЕНИЕТО НА ДОЛЕН ДУНАВ 256

Докторант Жаклин Коен
ПРОЦЕСНО УПРАВЛЕНИЕ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ ОПЕРАЦИИТЕ В ПРЕДЕН ОФИС 264

Докторант д-р Владимир Бойчев
МЕДИЦИНСКИ ИЛИ МЕДИКАМЕНТОЗЕН ТУРИЗЪМ – ВЪЗМОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВИ 272

Докторант Зорница Златанова
МАРКЕТИНГОВИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ПРИ ОЦЕНКА НА ТУРИСТИЧЕСКИ КОМПАНИИ, ОТНОСНО ПРИЛОЖЕНИЕТО НА ИНТЕРНЕТ МАРКЕТИНГА 281

ФИНАНСОВИ, ОТЧЕТНИ, ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ И СОЦИАЛНИ ВЪПРОСИ НА ТУРИЗМА

Доц. д-р Людмил Найденов, гл. ас. д-р Марияна Павлова-Бънова
МЕСТНИ ДАНЪЦИ И ЕФЕКТИВНОСТ НА ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС 291

Доц. д-р Маргарита Шопова
СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ В ДЕЙНОСТТА НА МЕСТАТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ НА ТУРИСТИ 301

Доц. д-р Галя Иванова - Кузманова
ПРОБЛЕМИ ПРИ СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ НА РАЗХОДИТЕ ЗА БЕЗПЛАТНА ХРАНА В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ 311

Ас. д-р Йордан Стефанов Йорданов
ПРОБЛЕМИ ПРИ ПЕНСИОННОТО ОСИГУРЯВАНЕ НА ЗАЕТИТЕ В ТУРИЗМА 318

Изследовател д-р Александрина Александрова АНАЛИЗ НА БАЗИСНИ ПОКАЗАТЕЛИ ОТНОСНО ТУРИЗМА В СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ 326

Докторант Росен Колев
НЕОБХОДИМОСТ ОТ НОВИ ПОДХОДИ ПРИ КАЛКУЛИРАНЕТО НА СЕБЕСТОЙНОСТТА 334

Докторант Димчо Шопов
ВЛИЯНИЕ НА ВИСОКАТА ДЪРЖАВНА ЗАДЛЪЖНЯЛОСТ ВЪРХУ ТУРИСТИЧЕСКАТА ИНДУСТРИЯ НА СТРАНИТЕ ОТ ЕС 342

Докторант Борислава Славова-Петкова
СОЦИАЛЕН ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ 351

МАРКЕТИНГОВИ, ТЪРГОВСКИ И УПРАВЛЕНСКИ АСПЕКТИ НА ТУРИЗМА

Проф. д-р Светла Ракаджийска
СИМВОЛИКА И КОМУНИКАЦИЯ ЗА ПОЗИЦИОНИРАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ.....359

Проф. д-р Стоян Маринов, д-р Галина Илиева
ТУРИСТИЧЕСКО ТЪРСЕНЕ НА ОБЩИНА НЕСЕБЪР КАТО ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ.....368

Доц. д-р Иван Марчевски, доц. д-р Ваня Григорова
МАРКЕТИНГОВИТЕ МРЕЖИ ОТ ФИРМИ – СЪВРЕМЕННА ТЕНДЕНЦИЯ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО В БЪЛГАРИЯ 375

Assoc. Prof., PhD Tatiana Manasterska, The President Stanislaw Wojciechowski
MANAGING AND MEETING THE DEMANDS OF OLDER TOURIST MARKET.....384

Доц. д-р Галина Захариева
ПРИНОС НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ УСЛУГИ ЗА РАЗВИТИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА 390

Доц. д-р Искра Пантелеева
СТРАТЕГИЯ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В ТУРИЗМА – НЯКОИ МЕТОДИКО-ОРГАНИЗАЦИОННИ ВЪПРОСИ..398

Доц. д-р Мариана Янева, доц. д-р Николай Цонев
КОНСУЛТАНТСКА ОЦЕНКА НА ПОТЕНЦИАЛА ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИ РАЙОН 404

Доц. д-р Соня Алексиева, Росен Петков
КОНКУРЕНТНО ПРЕДИМСТВО НА УСТОЙЧИВОТО ХРАНЕНЕ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО – ПОТРЕБИТЕЛСКИ ПОЛЗИ, ПРОБЛЕМИ И ТЕНДЕНЦИИ.....414

Доц. д-р Иван Желев
ВЗАИМООТНОШЕНИЯ НА ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ ПРИ ФАСИЛИТИ МЕНИДЖМЪНТА НА ХОТЕЛИТЕ В БЪЛГАРИЯ.....423

Доц. д-р Пенка Горанова
КОНЦЕПЦИЯ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ХОТЕЛСКИ КОМПЛЕКС.....431

Доц. д-р Анатолий Асенов, докторант Зорница Крумова
ПРОБЛЕМИ И ПРЕДИЗВИКАТРЕЛСТВА И ПРЕД ЛИДЕРСТВОТО В ТУРИСТИЧЕСКИЯ СЕКТОР.....439

Гл. ас. д-р Емил Николов
ПОЗИТИВНИ ЕФЕКТИ ОТ ИНТЕГРИРАНЕТО НА КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ ТУРИСТИЧЕСКАТА ИНУДСТРИЯ НА БЪЛГАРИЯ 447

Гл. ас. д-р Маргарита Мишева
ЕЛЕКТРОННА ТЪРГОВИЯ В ТУРИЗМА – ПРОБЛЕМИ, ТЕНДЕНЦИИ, ПЕРСПЕКТИВИ.....454

Гл. ас. д-р Надежда Веселинова
ГЪВКАВОТО ЛИДЕРСТВО – ФАКТОР ЗА УСПЕШНИ ПРОЕКТИ В ТУРИЗМА 462

Гл. ас. д-р Зоя Иванова
ФОРМИРАНЕ ПОВЕДЕНИЕТО НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ 468

Гл. ас. д-р Милен Динков
СТРАТЕГИЧЕСКО УПРАВЛЕНИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДЕСТИНАЦИИ.....475

Гл. ас. д-р Галя Георгиева, гл. ас. д-р Иван Маринов
ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА МЕЖДУНАРОДНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ.....483

Гл. ас. д-р Тихомир Върбанов
ТЕОРЕТИЧНИ МОДЕЛИ ЗА ОЦЕНКА НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ТУРИСТИЧЕСКАТА ДЕСТИНАЦИЯ.....491

Гл. ас д-р Светослав Калейчев
ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА ПОЛОЖИТЕЛНОТО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ МЕЖДУ РОБОТИЗАЦИЯТА И ТУРИСТИЧЕСКИЯ МАРКЕТИНГ.....499

Ас. д-р Бойчо Бойчев
ОРГАНИЗАЦИОННО-УПРАВЛЕНСКИ СТРУКТУРИ В ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС 507

Доктор Веселина Портарска
МОДЕЛ ЗА УПРАВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ НА РАЙОН РИЛА-ПИРИН, С ЛОКАЦИЯ БАНСКО 515

Докторант Александър Димитров
ПРЕДИМСТВА НА МОБИЛНАТА ТЪРГОВИЯ (M-COMMERCE) В СЪВРЕМЕННОТО ХОТЕЛИЕРСТВО.....525

Д-р Мирослав Кръстев, ас. д-р Калоян Цветков
ОЦЕНКА НА ПОТРЕБИТЕЛСКИТЕ НАГЛАСИ ПРИ ПОСЕТИТЕЛИТЕ НА НЕДВИЖИМИ КУЛТУРНИ ЦЕННОСТИ.....534

Докторант Кристина Георгиева
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПОЗИЦИОНИРАНЕТО НА ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ БЪЛГАРИЯ.....543

Докторант Йоана Огнянова
ВЛИЯНИЕ НА БРАНДИНГА НА КУЛИНАРНАТА ДЕСТИНАЦИЯ ВЪРХУ МОТИВАЦИЯТА НА ТУРИСТИТЕ.....551

Докторант Ирина Карадакова
ИЗМЕРЕНИЯ НА ЛОЯЛНОСТТА В ТУРИЗМА.....557

Докторант Ивайло Иванов
АКТУАЛНИ ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА ХОТЕЛСКИТЕ ОНЛАЙН РЕЗЕРВАЦИОННИ СИСТЕМИ.....566

Докторант Нина Костадинова
ЛИДЕРЪТ – КЛЮЧОВ ФАКТОР ЗА ЕФЕКТИВНОСТ НА ЕКИПНАТА РАБОТА В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ.....575

ПРАВНИ, ИСТОРИЧЕСКИ И КУЛТУРНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ТУРИЗМА

Проф. д-р Таня Парушева
ОПАЗВАНЕ И СЪХРАНЯВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ НА КУЛТУРНИЯ ТУРИЗЪМ ЗА БЪДЕЩЕТО.....583

Доц. д-р Тихомир Личев
РАЗВИТИЕ НА КУЛТУРНИЯТ И КУЛТУРНО ПОЗНАВАТЕЛЕН ТУРИЗЪМ ПО ДУНАВСКОТО КРАЙБРЕЖИЕ.....589

Доц. д-р Милена Стоянова, доц. д-р Ивайло Владев
СКАЛНИТЕ МАНАСТИРИ В СЕВЕРОИЗТОЧНА БЪЛГАРИЯ КАТО ТУРИСТИЧЕСКИ ОБЕКТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА КУЛТУРЕН И РЕЛИГИОЗЕН ТУРИЗЪМ.....597

Доц. д-р инж. Стойна Цвяткова, маг. Емилия Маринова
ПОТРЕБИТЕЛСКО ТЪРСЕНЕ И НЕОБХОДИМОСТ ОТ СЪЗДАВАНЕ НА ИНОВАТИВЕН МОДЕЛ ЗА ИНТЕГРИРАН ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТ В СВИЩОВ, С ЕЛЕМЕНТИ НА КУЛТУРЕН, ДУХОВЕН И РЕЛИГИОЗЕН ТУРИЗЪМ.....605

Dr. Mahmoud Khalifa, Assoc. Prof
THE ANALYSES OF PUBLIC POLICIES FOR THE REVITALIZATION OF THE TOURISM SECTOR IN EGIPT AFTER THE 30th OF JUNE REVOLUTION....614

Д-р Константин Григоров
МЕСТНИ ОРГАНИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ТУРИЗМА И ТЕХНИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ 620

ПРОСТРАНСТВЕНИ И ЕКОЛОГИЧНИ ВЪПРОСИ НА ТУРИЗМА

Проф. д-р Константин Калинков
ОСНОВА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТЕРИТОРИЯТА НА БЪЛГАРСКИТЕ ЧЕРНОМОРСКИ КУРОРТИ 629

Доц. д-р Петя Иванова
УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА ЧРЕЗ РЕАЛИЗИРАНЕ НА ПРОЕКТИ 640

Доц. д-р Марина Николова
УСТОЙЧИВ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРСКИТЕ ЗАЩИТЕНИ ЗОНИ И ТЕРИТОРИИ 651

Доц. д-р Иван Килимперов, доц. д-р Красимир Александров
ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕЧКИ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ВИДОВЕ ТУРИЗЪМ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ТУРИСТИЧЕСКИ РАЙОН „ТРАКИЯ“ 658

Гл. ас. д-р Нели Веселинова, проф. д-р Веселин Бояджиев
ТУРИЗЪМ, РУРАЛИЗЪМ И ДЕМОГРАФСКАТА КАТАСТРОФА 664

Гл. ас. д-р Румен Недков
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА В ОБЩИНА СВОГЕ 673

Гл. ас. д-р Явор Станев
РАЗВИТИЕ НА ИНДУСТРИАЛНИЯ СЕКТОР ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ЖИВУЩИТЕ В КРАЙДУНАВСКИЯ РЕГИОН 680

Докторант Иво Балевски
СЕЛСКИЯТ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ - ЕДНА РАЗЛИЧНА ГЛЕДНА ТОЧКА....686

Докторант Владо Божилов
ДОБРИ ПРАКТИКИ В „ЗЕЛЕНА“ ПОЛИТИКА В ХОТЕЛИЕРСТВОТО..693

ИЗСЛЕДВАНИЯТА И ПРЕПОДАВАНЕТО В ОБЛАСТТА НА ТУРИЗМА

Доц. д-р Александр Аверин
DIGITAL-СТРАТЕГИИ ПРОДВИЖЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ ИНДУСТРИИ СПОРТА И ТУРИЗМА 703

Старший преподаватель Юлия Иванова
ОСОБЕНОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ИМИДЖА И ПРОДВИЖЕНИЯ УНИВЕРСИТЕТОВ ТУРИСТКОГО ПРОФИЛЯ НА МЕЖДУНАРОДНОМ РЫНКЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ 711

Доц. д-р Ирена Емилова
МЕТОДЪТ „АНАЛИЗ НА СЛУЧАЙ“ ПРИ ПОДГОТОВКАТА ПО ДИСЦИПЛИНАТА „ЕКОТУРИЗЪМ И ИНФРАСТРУКТУРА“..... 719

Докторант Стилияна Басмаджиева
РАЗРАБОТВАНЕ НА МЕТОДОЛОГИЧНА РАМКА ЗА АНАЛИЗ НА МАКРОУПРАВЛЕНИЕТО НА ЗДРАВНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ 724

Жилкова Ю. В., Макаренко З. В.
К ВОПРОСУ ОБ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ЗНАЧЕНИИ ЭКСКУРСИИ 734

СТУДЕНТСКИ НАУЧНИ ДОКЛАДИ

Магистър Невена Руменова Лясковa
МУЗЕИТЕ НА ВЕЛИКО ТЪРНОВО - ОТ МИНАЛОТО ДО НОВОТО ХИЛЯДОЛЕТИЕ..... 749

Бакалавър, Анжелина Василева
РАЗКРИВАНЕ НА ПОТЕНЦИАЛ ЗА ТУРИСТИЧЕСКИ АТРАКЦИИ В ПРИРОДНО-КЛИМАТИЧНИТЕ И КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИ ДАДЕНОСТИ НА ГРАД СВИЩОВ 755

Студент Петя Костова
ИКОНОМИКАТА НА ПРЕЖИВЯВАНИЯТА И НЕЙНОТО ВЪЗДЕЙСТВИЕ ВЪРХУ ТУРИЗМА 762

Студент Фелия Попова
ПРИЛОЖЕНИЕ НА ДИГИТАЛНИЯ МАРКЕТИНГ В ТУРИЗМА..... 769

Студент Марта Лазарова
ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВИ В ТУРИЗМА..... 776

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНОПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

ТУРИЗМЪТ В НОВОТО ХИЛЯДОЛЕТИЕ – СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ

Свищов, 11-12 октомври 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 10-годишнината от създаването на специалност „Икономика на туризма“ в Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

ISBN 978-954-23-1764-7

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

ВЛИЯНИЕ НА ВИСОКАТА ДЪРЖАВНА ЗАДЛЪЖНЯЛОСТ ВЪРХУ ТУРИСТИЧЕСКАТА ИНДУСТРИЯ НА СТРАНИТЕ ОТ ЕС

Докторант Димчо Шопов
Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов
катедра „Финанси и кредит“

Резюме: *През годините широка популярност в икономиката получава разработената през 30-те години на 20 век Теория на трите сектора. Според нея икономиките на страните могат да бъдат разделени на три отделни сектора – Първичен (добив на суровини), Вторичен (преработваща промишленост) и Третичен сектор (доставка на услуги). Голям дял от работната ръка и капиталовите ресурси са вложени в отрасли, спадащи към Третичния сектор – транспорт, търговия, туризъм, наука и др. Страните-членки на ЕС не правят изключение. Голяма част от тях притежават силно развит туристически сектор, който носи големи приходи на държавата и осигурява препитание на населението. Високата държавна задлъжнялост, която през последните години все по-често води до проблеми в икономически план, оказва влияние върху всички отрасли, вкл. и върху туристическата индустрия. В изследването се анализират именно силата и последиците от това влияние.*

Ключови думи*: държавен дълг, туристическа индустрия, Европейски съюз, дългова криза,*

Въведение

Туристическата индустрия като част от Третичния сектор е сред най-значимите за световната икономика индустрии, но същевременно е много уязвима към кризи. Настъпилата през миналото десетилетие икономическа криза, която прераства и в дългова, засяга тежко туризма посредством сътресения в пазара на труда и доходите на населението. Такива кризи имат силен отзвук в световен мащаб особено върху отрасли като туризма, които сами по себе си не осигуряват продукти за задоволяване на основни потребителски нужди, което веднага дава отзвук на туристическия пазар с намаляването на потреблението на туристически продукти и туристическите разходи. Именно това налага

необходимостта от изследване на взаимовръзката между високата държавна задлъжнялост и туристическата индустрия в ЕС.

1. Място на туристическата индустрия в модерната икономическа теория

Модерната икономическа теория за групирането на отделните сектори и тяхното деление се гради на разработената през 30-те години на 20 век Трисекторна хипотеза. Първоначално създадена от новозеландеца Алан Фишър и по-късно доразвита и обогатена от Колин Кларк и Жан Фурастие, Теорията на трите сектора разделя икономиките на първичен, вторичен и третичен сектор.

Първичният сектор се характеризира с добив на суровини и материали, селско стопанство, лов и риболов и др. Той се определя като базов суровинен сектор и е жизненоважен за отраслите на вторичния.

Към вторичния сектор спадат отрасли, които произвеждат готов използваем продукт. Този сектор често се разделя на лека и тежка промишленост. Вторичният сектор подпомага както първичния, така и третичния сектор.

Третичният сектор се характеризира с производството на услуги вместо на крайни продукти. Нематериалното производство на този сектор включва предоставянето на услуги както на други предприятия, така и на крайни потребители. Те могат да включват транспорт, дистрибуция и продажба на стоки от производител до потребител, при търговията на едро и дребно, развлечения, туризъм и др.

През последните 100 години се наблюдава съществено изместване от първичния и вторичния сектор към третичния сектор в индустриализираните страни. Това изместване се нарича тертиаризация. Третичният сектор вече е най-големият сектор на икономиката в западния свят, а също така е и най-бързо развиващият се сектор. Икономиките са склонни да следват развитието, което ги отвежда от силната зависимост от селското стопанство и минното дело, към развитието на производството и накрая към структура, основана на услугите.

Разпределението на работната сила между трите сектора преминава през различни етапи, както следва (Schafran, McDonald, Morales, Akyelken, & Acuto, 2018, pp. 1709-1710):

1) **Първа фаза: Традиционни цивилизации** – тази фаза представлява общество, което все още не е много развито, с незначителна употреба на машини:
   a) Първичен сектор: 70%;
   b) Вторичен сектор: 20%;

c) Третичен сектор: 10%.

2) **Втора фаза: Преходен период** – в първичния сектор са включени повече машини, което намалява броя на необходимите работници. В резултат на това се увеличава търсенето на производство на машини във вторичния сектор. Преходната фаза започва със събитие, което може да се идентифицира с индустриализацията. Третичният сектор започва да се развива, както и финансовият сектор:
   a) Първичен сектор: 20%;
   b) Вторичен сектор: 50%;
   c) Третичен сектор: 30%.
3) **Трета фаза: Третична цивилизация** – първичният и вторичният сектор все повече се доминират от автоматизация и търсенето на работната сила спада в тези сектори. То е заменено от нарастващите нужди на третичния сектор. Сега ситуацията съответства на съвременните индустриални общества и обществото на бъдещето, обслужващото или постиндустриалното общество. Днес третичният сектор е нараснал до толкова огромни размери, че понякога е допълнително разделен на информационно базиран четвърти сектор и дори пети сектор, основан на услуги с нестопанска цел:
   a) Първичен сектор: 10%;
   b) Вторичен сектор: 20%;
   c) Третичен сектор: 70%.

Туристическата индустрия е част от Третичния сектор на икономиката. Като част от сектора на услугите, основната ѝ функция е да обслужва своите клиенти – туристите. По своята същност туризмът е социално-икономическо явление, което съдържа всички връзки в обществото, свързани с оползотворяването на свободното време. Главната роля на туризма се състои в това да стимулира икономиката на страната. От икономическа гледна точка туристът е потребител на стоки и потребителски услуги. (Емилова & Великова, 2016, стр. 21).

2. Туристическа индустрия на страните-членки на ЕС

Началото на съвременната туристическа дейност в Европа се свързва с техническия прогрес през 19 век. Развитието на капиталистическите отношения, появата на електричеството, развитието на транспортните средства са предпоставки за създаването на специализирани туристически организации. Първите от които започват да функционират в Англия, където през 1841 г. Томас Кук организира и първото

масово пътуване. Малко по-късно, през 1854 г. той създава и специализирано предприятие, което предлага не само пътувания по определен маршрут, но и съответстващи услуги. Опитът на Кук се пренася и в други развити европейски държави. Именно този период оформя облика на модерната туристическа индустрия в Европа (Иванова, Минков, & Илиева, 2013, стр. 23-24).

Развитието на туристическата индустрия може да се систематизира, като се използват редица различни периодизации. Най-често срещано е разбирането, че периода от средата на 19 до началото на 20 век се характеризира със силен растеж. С приближаването до Първата световна война туристическата дейност постепенно се ограничава. Разгарът на войната я замразява изцяло.

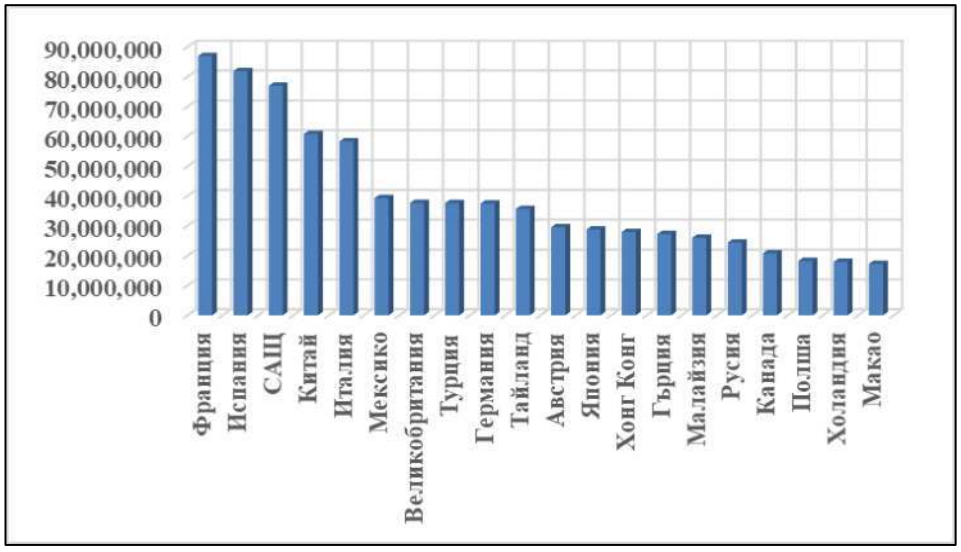
Периодът между двете световни войни се определя, като противоречив от гледа точка на туризма. От една страна ударите на войната и на Голямата депресия от началото на 30-те години отслабват икономически голяма част от страните, които до този момент умело развиват туристическата си индустрия. От друга страна започва изграждането на широкообхватна пътна инфраструктура, поради масовото навлизане на автомобила в пътническия транспорт. Заедно с това през този период се заражда и пътническия въздушен транспорт.

След края на Втората световна война, разтърсената от човешките и икономически загуби Европа, започва бавно, но сигурно да възражда туристическата индустрия. До края на 60-те години на 20 век Европа се превръща в лидер в сферата на туризма на световната сцена. Този възход е подпомогнат от множеството нововъведения в технологично отношение. Развитието на автомобилостроенето, масовото навлизане на самолетния транспорт, строителството на нови, по-добри пътища и нови инфраструктурни проекти са част от факторите, обуславящи развитието на туризма (Daniel, 2014, pp. 187-188).

Създаването и развитието на мащабен проект, какъвто е Европейския съюз допринася допълнително за всеобщо повишаване на благосъстоянието на населението на страните от Европа. Бавно, но сигурно икономическите възможност на европейците се покачват, заедно с тяхната нужда от туристическата индустрия. Въпреки сътресенията на Петролната криза през 70-те години, туризмът остава неизменна част от икономиките на страните от Европа и до днес.

По данни на Световната банка (The World Bank, 2019) държавите-членки на ЕС заемат много от челните места по брой пристигнали туристи за година и сума на постъпилите приходи от туризъм. По първия показател на първо място в топ 20 се нарежда Франция, с почти 87

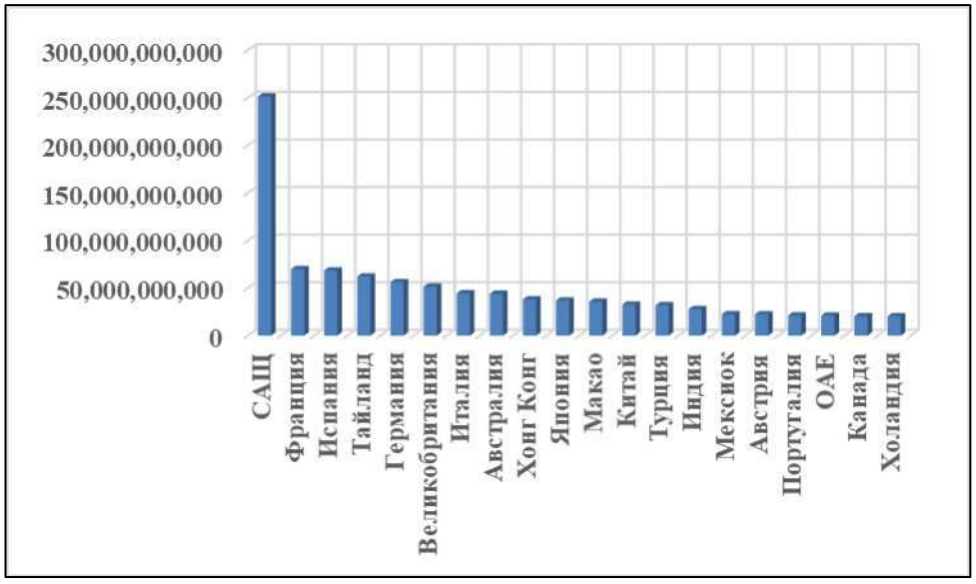
милиона туристи за 2017 г. На второ място се нарежда Испания (82 млн. тур.), Италия е пета (58 млн. тур.), Великобритания се нарежда на седмо място (37,7 млн. тур.), а Германия заема девето място (37,4 млн. тур.). Извън топ 10 остават Австрия , Гърция, Полша и Холандия [1].

Фиг. 1. Топ 20 на страните с най-голям брой туристически посещения за 2017 г. [1]

Източник: *Фигурата е изготвена от автора по данни от (The World Bank, 2019)*

По втория показател – сума на постъпилите приходи от туризъм, осем страни-членки на ЕС се нареждат в топ 20 в света. Франция заема второто място с почти 70 млрд. щатски долара проходи за 2017 г. След нея се нарежда Испания с малко над 68 млрд. щ.д. Челната десетка допълват Германия на пето място (56 млрд. щ.д.), Великобритания на шесто място, (51,5 млрд. щ.д.), следвана от Италия (44,5 млрд. щ.д.). Австрия, Португалия и Холандия са останалите държави в топ 20 [2].

Фиг. 2. Топ 20 на страните с най-голямо количество генерирани приходи от туризъм за 2017 г. [2]

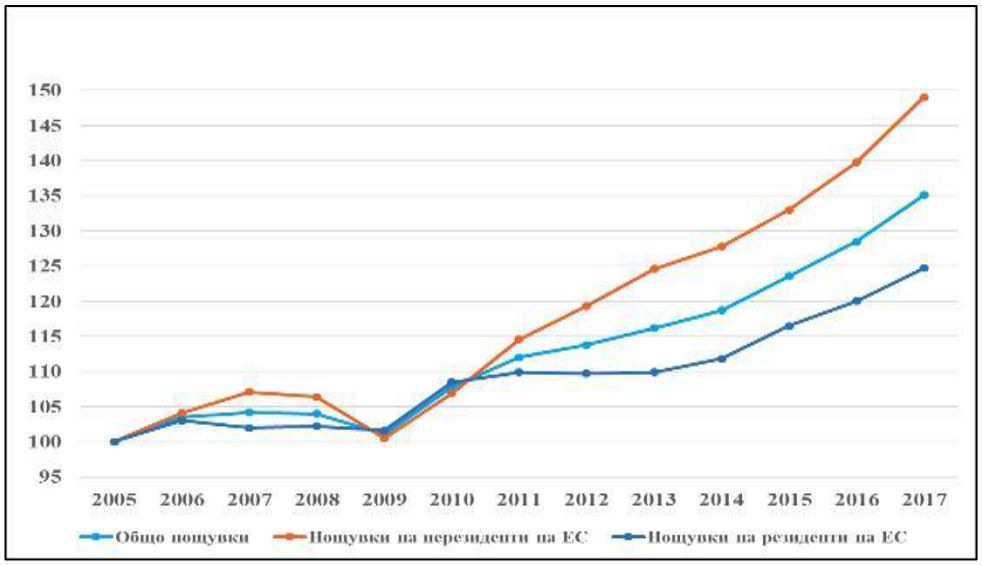
Източник: *Фигурата е изготвена от автора по данни от (The World Bank, 2019)*

3. Влияние на дълга върху туризма в страните от ЕС

Преди началото на 20 век икономиките на правителствата рядко прибягват до натрупване на високи нива на задлъжнялост, главно през периоди на война и големи сътресения. През последните десетилетия се забелязва повишен интерес по отношение на изследване динамиката и последствията от натрупването и управлението на държавния дълг. По-сериозно внимание на дълговите проблеми се обръща още след рецесията през 70-те и 80-те години на 20 век, дължаща се в голяма степен на Петролната криза от 1973 г. Подобен интерес поражда и задълбочаването на задълженията на страните от Европа в края на 2008 г. Този проблем на дълга прераства в дългова криза, обхващаща голяма част от държавите-членки на Европейския съюз, позната като Дългова криза в Еврозоната, или Европейска дългова криза.

Нейното влияние се разпростира из всички сектори на държавните икономики. Засегнати са ключови отрасли от всички сектори на икономиката. Туристическата индустрия, която е важно перо от икономиката на много от страните-членки на ЕС, също не се разминава без сътресения. Спадът в икономическата активност, който настъпва в резултат на кризата, има сериозно негативно влияние включително и върху туристическия пазар. От Фиг. 3 става ясно, че през периода 2005-

2017 г. най-драстичен спад на осъществените нощувки както от резиденти, така и от нерезиденти на ЕС се наблюдава през 2009 г., малко след настъпването на кризата. Заетите лица, сблъскващи се с усложненията от кризата, са принудени да отменят или променят плановете си за почивка, поради ограничения бюджет [3].

Фиг. 3. Тенденции в реализираните нощувки в обекти за туристическо настаняване в ЕС-28, 2005-2017 г. (индекс 2005=100). [3]
Източник: *(Eurostat, 2019)*

Ако сравним средната стойност за ЕС-28 от последната колона в таблицата с останалите стойности ще забележим, че седем от членките (маркирани с *) страдат от по-високи от средните за съюза нива на дълга за изследвания период.

От Табл. 1 става ясно, че след началото на дълговата криза, нивата на задлъжнялостта на много страни от ЕС рязко се покачват. Гръцкият дълг достига рекордни нива, което е пречка за развитието на туризма в страната. Други държави, с обичайно силен туризъм, като Испания, Италия и Франция също страдат от негативните последици. Същевременно сред туристите се наблюдава изострен интерес към Last minute оферти и гъвкави ценови предложения, което дори в условията на влошени икономически показатели в изброените страни, води до известна стабилност в туристическата индустрия.

Таблица 1. Изменение на нивата на държавния дълг на страните от ЕС и осреднени стойности, 2005-2017 г. (процент от БВП). [3]

Държ./Год.	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	С/но
ЕС-28	61.5	60.1	57.5	60.7	73.3	79.0	81.6	84.0	85.8	86.6	84.6	83.4	81.7	75.4
Австрия*	68.6	67.3	65.0	68.7	79.9	82.7	82.4	81.9	81.3	84.0	84.7	83.0	78.2	77.5
Белгия*	94.7	91.0	87.0	92.5	99.5	99.7	102.6	104.3	105.5	107.5	106.4	106.1	103.4	100.0
България	26.8	21.0	16.3	13.0	13.7	15.3	15.2	16.7	17.1	27.1	26.2	29.6	25.6	20.3
Великобрит.	39.8	40.7	41.7	49.7	63.7	75.2	80.8	84.1	85.2	87.0	87.9	87.9	87.1	70.1
Германия	67.0	66.5	63.7	65.2	72.6	81.8	79.4	80.7	78.2	75.3	71.6	68.5	64.5	71.9
Гърция*	107.4	103.6	103.1	109.4	126.7	146.2	172.1	159.6	177.4	178.9	175.9	178.5	176.2	147.3
Дания	37.4	31.5	27.3	33.3	40.2	42.6	46.1	44.9	44.0	44.3	39.8	37.2	35.5	38.8
Естония	4.5	4.4	3.7	4.5	7.0	6.6	6.1	9.7	10.2	10.5	9.9	9.2	9.2	7.3
Ирландия	26.1	23.6	23.9	42.4	61.5	86.0	110.9	119.9	119.7	104.1	76.8	73.5	68.5	72.1
Испания	42.3	38.9	35.6	39.5	52.8	60.1	69.5	85.7	95.5	100.4	99.3	99.0	98.1	70.5
Италия*	101.9	102.6	99.8	102.4	112.5	115.4	116.5	123.4	129.0	131.8	131.6	131.4	131.4	117.7
Кипър*	63.4	59.3	54.0	45.6	54.3	56.8	66.2	80.1	103.1	108.0	108.0	105.5	95.8	76.9
Латвия	11.4	9.6	8.0	18.2	36.3	47.3	43.1	41.6	39.4	40.9	36.8	40.3	40.0	31.8
Литва	17.6	17.2	15.9	14.6	28.0	36.2	37.2	39.8	38.8	40.5	42.6	40.0	39.4	31.4
Люксембург	7.4	7.8	7.7	14.9	15.7	19.8	18.7	22.0	23.7	22.7	22.2	20.7	23.0	17.4
Малта	70.0	64.5	62.3	62.6	67.6	67.5	70.2	67.7	68.4	63.4	57.9	55.5	50.2	63.7
Полша	46.4	46.9	44.2	46.3	49.4	53.1	54.1	53.7	55.7	50.4	51.3	54.2	50.6	50.5
Португалия*	67.4	69.2	68.4	71.7	83.6	96.2	111.4	126.2	129.0	130.6	128.8	129.2	124.8	102.8
Румъния	15.9	12.4	12.0	12.4	21.9	29.8	34.2	37.0	37.6	39.2	37.8	37.3	35.2	27.9
Словакия	34.1	31.0	30.1	28.5	36.3	41.2	43.7	52.2	54.7	53.5	52.2	51.8	50.9	43.1
Словения	26.3	26.0	22.8	21.8	34.6	38.4	46.6	53.8	70.4	80.4	82.6	78.7	74.1	50.5
Унгария	60.5	64.5	65.5	71.6	77.8	80.2	80.5	78.4	77.2	76.7	76.7	76.0	73.4	73.8
Финландия	40.0	38.2	34.0	32.7	41.7	47.1	48.5	53.9	56.5	60.2	63.4	63.0	61.3	49.3
Франция*	67.4	64.6	64.5	68.8	83.0	85.3	87.8	90.6	93.4	94.9	95.6	98.0	98.4	84.0
Холандия	49.8	45.2	43.0	54.7	56.8	59.3	61.7	66.2	67.7	67.9	64.6	61.9	57.0	58.1
Хърватия	41.2	38.7	37.3	39.0	48.3	57.3	63.9	69.5	80.4	84.0	83.7	80.5	77.8	61.7
Чехия	27.9	27.7	27.5	28.3	33.6	37.4	39.8	44.5	44.9	42.2	40.0	36.8	34.7	35.8
Швеция	49.1	43.9	39.2	37.7	41.3	38.6	37.8	38.1	40.7	45.5	44.2	42.4	40.8	41.5

Източник: *Таблицата е изготвена от автора по данни от (Eurostat, 2019)*

Заключение

Като неизменна част от Третичния сектор на икономиката, туризмът е силно повлиян от настъпилата дългова криза в страните-членки на ЕС. През изследвания период се наблюдава известен спад в туристическите посещения, в резултат на влошените икономически показатели. В част от страните, достигнали високи нива на държавната задлъжнялост, след първоначалния спад на туристопотока, се наблюдава засилен интерес от страна на туристите към новите, по-изгодни

оферти. В заключение можем да кажем, че въпреки силните сътресения, Европа съумява да запази позицията си като лидер в сферата на туризма в световен мащаб.

ЛИТЕРАТУРА

Емилова, И., & Великова, Е. (2016). *Въведение в туризма.* София: Нов български университет.

Иванова, П., Минков, В., & Илиева, Л. (2013). *Въведение в туризма.* Свищов: АИ "Ценов".

Daniel, C. S. (2014). Towards a Global History of the Marshall Plan. European Post-War Reconstruction and the Rise of Development Economic Expertise. In C. Grabas, & A. Nutzenadel, *Industrial Policy in Europe after 1945* (p. 388). London, UK: Palgrave Mcmillan.

Schafran, A., McDonald, C., Morales, E. L., Akyelken, N., & Acuto, M. (2018, October 31). Replacing the services sector and three-sector theory: urbanization and control as economic sectors. *Regional Studies, 52*(12), 1708-1719. Retrieved September 01, 2019, from https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00343404.2018.1464136

Eurostat. (2019, July 15). *General government gross debt - annual data*. Retrieved September 01, 2019, from Eurostat Website: https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/-/TEINA225

Eurostat. (2019, July 24). *Tourism statistics*. Retrieved September 02, 2019, from Eurostat Website: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tourism_statistics

The World Bank. (2019, March 15). *International tourism*. Retrieved September 02, 2019, from World Bank Website: https://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.ARVLview=map&year=2017